



GLUTENOVER- GEVOELIGHEID (COELIAKIE) IN DE APOTHEEK

Door Emma de Ruiter, apotheker medicatiebewaking bij Stichting Health Base

Casus: meneer Smit, 35 jaar, komt in de apotheek. Hij zegt dat er coeliakie bij hem is vastgesteld en dat medicijnen hier invloed op kunnen hebben. De assistente heeft gelezen dat coeliakie vastgelegd kan worden in het apotheekstelsel. Maar hoe doe je dit ook alweer? En welke medicijnen zijn gevaarlijk voor mensen met coeliakie? Hoe kun je mensen met coeliakie vanuit de apotheek helpen?

EEN OP DE HONDERD MENSEN IS OVERGEVOELIG VOOR GLUTEN

Coeliakie, spreek uit: seuliakie (een overgevoeligheid voor gluten) komt voor bij ongeveer 1% van de mensen. Het ontstaat door een auto-immunreactie van het lichaam op het eiwit gluten. Gluten zit in verschillende granen, zoals tarwe, rogge en spelt. Bij mensen met coeliakie beschadigen de darmvlokken als ze in aanraking komen met gluten. Dit kan leiden tot buikklachten, zoals diarree, obstipatie, een opgezette buik, buikpijn of een verminderde eetlust. De klachten verschillen echter per persoon: sommige mensen hebben helemaal geen klachten en krijgen de diagnose toevallig bij een familiescreening. De enige

behandeling voor coeliakie is het vermijden van gluten. Mensen met coeliakie zullen daarom de rest van hun leven een glutenvrij dieet moeten volgen.

Behalve coeliakie, bestaat ook glutenovergevoeligheid zonder antistoffen of darmschade. Dit wordt ook wel glutensensitiviteit genoemd. Patiënten met glutensensitiviteit kunnen wel dezelfde klachten ervaren. Ook wordt er soms over coeliakie gesproken zonder dat er bloedonderzoek is gedaan. Voor de medicatiebewaking is gekozen voor de term glutenovergevoeligheid. In de meeste gevallen gaat het namelijk om een door de patiënt aangegeven overgevoeligheid voor gluten.

GLUTENOVERGEVOELIGHEID EN MEDICIJNEN

Sommige tabletten, capsules of zalven kunnen tarwezetmeel bevatten als hulpstof. Tarwezetmeel is gemaakt van tarwe en bevat daarom gluten. Hoewel het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen (CBG) en het Europees Medicijn Agentschap (EMA) tarwezetmeel als hulpstof afraden, zijn er geneesmiddelen op de markt die gluten bevatten. Van alle geneesmiddelen is bekend welke bestanddelen er in het product verwerkt zijn, waaronder ook de hulpstoffen. Wanneer wordt vastgelegd dat iemand overgevoelig is voor gluten, zal er een signaal verschijnen wanneer aan deze patiënt een geneesmiddel wordt voorgeschreven dat mogelijk gluten bevat (zie kader). In het verleden werd overgevoeligheid voor gluten via een contra-indicatie vastgelegd en bewaakt. Deze medicatiebewaking signaleert nog steeds geneesmiddelen die gluten bevatten.

In de geneesmiddeleninformatiebank van het CBG kan (via de knop Specifiek zoeken) opgezocht worden welke geneesmiddelen wel of geen tarwezetmeel bevatten (zie het kader). Soms veranderen fabrikanten de samenstelling van een product.

Als tarwezetmeel is vervangen door een andere hulpstof, kan het zijn dat er nog oude batches in omloop zijn die wel nog tarwezetmeel bevatten.

Van geneesmiddelen die parallel worden geïmporteerd uit andere Europese landen is de precieze samenstelling niet beschikbaar via de geneesmiddeleninformatiebank. Deze geneesmiddelen kunnen in theorie gluten bevatten. Uit voorzorg zijn daarom de meeste parallel geïmporteerde producten opgenomen in de bewaking op glutenovergevoeligheid. Bij twijfel of er wel of geen tarwezetmeel in een medicijn zit, kan de bijsluiter geraadpleegd worden. Deze bevat de juiste en actuele informatie over de samenstelling van het medicijn.

GLUTENOVERGEVOELIGHEID/ COELIAKIE VASTLEGGEN IN HET APOTHEEKSYSTEEM

In het apotheekstelsysteem kan een glutenovergevoeligheid worden vastgelegd via de overgevoeligheids- of intolerantiemodule op het groepsniveau: gluten. Indien er een product wordt voorgeschreven dat mogelijk gluten bevat, zal er een signaal opkomen. Vervolgens kan een alternatief middel gekozen worden dat geen gluten bevat, of kan de bijsluiter worden geraadpleegd om na te gaan of het middel daadwerkelijk gluten bevat. Voor het zoeken naar een alternatief kan de geavanceerde zoekfunctie geneesmiddeleninformatiebank gebruikt worden (zie kader).

WANNEER MOET EEN OVERGEVOELIGHEID WORDEN VASTGELEGD?

Een overgevoeligheid moet worden vastgelegd als de patiënt een bevestigde diagnose van de desbetreffende overgevoeligheid heeft. Veel patiënten vermoeden dat ze ergens overgevoelig voor zijn, terwijl de klachten ook door iets anders kunnen komen. In het geval van coeliakie wordt de diagnose bevestigd door middel van bloedonderzoek. Er moeten namelijk antilichamen tegen gluten aanwezig zijn. Bij een glutenovergevoeligheid (geen coeliakie) is een diagnose van de arts voldoende. Leg wel in alle gevallen goed vast hoe de diagnose is gesteld.

Vervolg casus: de assistente vraagt aan meneer Smit hoe zijn coeliakie is vastgesteld. Meneer Smit vertelt dat de arts bloedonderzoek heeft gedaan en dat hij nu geen gluten meer mag eten. Sinds hij geen gluten meer eet, gaat het een stuk beter met hem en heeft hij geen last meer van buikpijn. De assistente vertelt meneer Smit dat medicijnen ook een kleine hoeveelheid gluten kunnen bevatten, maar dat de apotheek daar – met hulp van software – op kan letten.

Ze legt de overgevoeligheid vast in zijn dossier en levert medicijnen af zonder gluten. Met een gerust hart loopt meneer Smit met zijn glutenvrije medicijnen de apotheek uit.

ANDERE VAST TE LEGGEN OVERGEVOELIGHEDEN OP HULPSTOFFEN

Naast tarwezetmeel kunnen ook andere hulpstoffen een overgevoeligheidsreactie veroorzaken. Coeliakie wordt ook nog weleens samen gezien met bijvoorbeeld een lactose-intolerantie.

Lactose wordt vaak als hulpstof gebruikt in tabletten, capsules en zetpillen. Lactose-intolerantie komt veel voor in de wereld (68%). In West-Europa komt het echter een stuk minder voor, zo rond de 2-20%. De hoeveelheid lactose die iemand binnenkrijgt per tablet of capsule zal klein zijn. In de meeste gevallen geeft dat geen problemen. Bij mensen met een ernstige lactose-intolerantie kan dit worden vastgelegd als overgevoeligheid in het apotheekstelsysteem. Er kan in de geneesmiddeleninformatiebank gezocht worden naar een lactosevrij alternatief.

Ook voor verschillende andere hulpstoffen kunnen mensen overgevoelig zijn, zoals kleurstoffen die in geneesmiddelen worden gebruikt, of de PEG-liposomen die worden gebruikt in mRNA COVID-vaccins (Pfizer en Moderna). Deze overgevoeligheden zijn zeldzaam maar wanneer het voorkomt is bewaking op deze (groepen) hulpstoffen mogelijk. Het is belangrijk dat een overgevoeligheid wordt bevestigd door een deskundig arts zoals een allergoloog of een dermatoloog. Achtergrondinformatie over overgevoeligheden is per geneesmiddel of hulpstof te vinden in Commentaren Medicatiebewaking.

Vastleggen van overgevoeligheid voor gluten in het apotheekstelsysteem en het opzoeken van geneesmiddelen die geen gluten bevatten

Hoe leg ik een glutenovergevoeligheid vast in Pharmacom?

- Roep de patiënt op in het systeem.
- Ga naar Patiënt en klik op Intoleranties.
- Voeg een nieuwe intolerantie toe via Stof of Groep.
- Kies voor Basisstof en zoek op Gluten (en mogelijk glutenbevattend).
- Kies het Bewakingsniveau: kies voor Intolerantie-groep.
- Vul de verdere gegevens in (wie is de melder, ingangsdatum, etc.).
- Sla alle gegevens op.

Hoe leg ik een glutenovergevoeligheid vast in CGM Apotheek?

- Roep de patiënt op.
- Klik in het linkermenu patiëntgegevens op Intolerantie/allergie.
- Kies voor de stofgroep Gluten.
- Kies het Bewakingsniveau en kies voor Stofgroep.
- Geef aan of het gaat om een allergie of niet (in het geval van een glutenovergevoeligheid: nee).
- Vul de verdere gegevens in (wie is de melder, ingangsdatum, etc.).
- Klik op de knop Controleer. Hiermee wordt de huidige medicatie gecontroleerd op de aanwezigheid van gluten.
- Sla alle gegevens op.

Hoe zoek ik een geneesmiddel dat geen gluten bevat op in de geneesmiddeleninformatiebank van het CBG?

- Ga naar www.geneesmiddeleninformatiebank.nl.
- Klik op Specifiek zoeken
- Zoek op het geneesmiddel en Hulpstof tarwezetmeel en zet het vinkje Bevat geen aan.
- Er wordt een lijst getoond met alle geneesmiddelen die deze hulpstof niet bevatten.

OVERGEVOELIGHEID VOOR BESTANDELEN IN HULPMIDDELEN

De samenstelling van hulpmiddelen zoals pleisters of (latex) handschoenen is vaak niet volledig bekend, omdat deze hulpmiddelen niet geregistreerd zijn als geneesmiddel. Alleen van geregistreerde geneesmiddelen is de volledige samenstelling bekend. Hierom is het aan te raden om een overgevoeligheid voor hulpmiddelen ook vast te leggen als aandachtspunt, en per hulpmiddel te controleren of de patiënt het hulpmiddel veilig kan gebruiken. <



www.healthbase.nl